

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

(10)(2e)
Dir. Macro-Eco. Vraagst. en
Arbeldsmarkt
Team (10)(2e)

Ontworpen door
(10)(2e)

Datum
26 maart 2020

Kenmerk

Zaaknummer

nota

(ter informatie)

Telco bankeconomen en overheidseconomen

Paraaf directeur

1 Aanleiding voor deze nota

- Vanmiddag ben je uitgenodigd bij een telco waarin (10)(2e) van drie banken hun recente onderzoek naar de economische effecten van de Coronacrisis presenteren om zo samen met de departementen te komen tot een gedeeld beeld van de ontwikkelingen.
- Vanuit de banken zijn aanwezig (10)(2e) (Rabobank), (10)(2e) (ING) en (10)(2e) (ABN AMRO). Daarnaast zijn (10)(2e) (DNB), (10)(2e) (CPB) en (10)(2e) van de A-directies aanwezig.

1 Agenda

- Inleiding
- Economische situatie: toelichting door (10)(2e) (DNB) en discussie
- Presentaties (10)(2e) banken
 - (10)(2e) (Rabobank) over de mogelijkheden van de anderhalvemeterconomie
 - (10)(2e) (ING) over bevindingen nowcasting en eerste inzichten liquiditeitsbehoefte per sector
 - (10)(2e) (ABN AMRO) over fragiele aanbodketens als rem op opstartmogelijkheden economie.
- Discussie over vervolg
- Vervolgafspraken

1 Belangrijkste punten van informatie

Economische situatie

Toelichting

- (10)(2e) (DNB) geeft een presentatie over de economische situatie. De discussie wordt ingeleid door (10)(2e) (CPB). We hebben geen stukken ontvangen. In onderstaande toelichting geven we een overzicht van recent gepubliceerde ramingen van het CPB en de banken.

- De impact van het coronavirus op de economie is zeer onzeker en laat zich moeilijk voorspellen. Hierdoor zijn er grote onzekerheden en nog nauwelijks harde cijfers. De verwachte ramingen voor zowel Nederlandse als internationale bbp-groei worden met de week neerwaarts bijgesteld. Daarmee lijken scenario's die eind maart gepubliceerd zijn door zowel de banken als het CPB in verhouding met de meest recente cijfers relatief optimistisch. Dit terwijl in drie van de vier CPB-scenario's de krimp van het Nederlandse bbp groter is dan die tijdens de crisis van 2008/2009 (toen 3,7%).
- Voor de Nederlandse economie verwacht ABN AMRO (17 april) een krimp van 3,8% door de aanhoudende gevolgen van een anderhalvemeterconomie, terwijl het IMF (14 april) een forse krimp van 7,5% verwacht in 2020. ING (8 april) komt op ongeveer dezelfde effecten uit. Zij schatten in het basisscenario een krimp van 6%. De Rabobank (9 april) verwacht bij een duur van de contactbeperkende maatregelen tot en met juni een krimp van het bbp van 5%. Bij een verlenging van de maatregelen tot en met september denken zij dat de krimp fors zal oplopen en 14% zal bedragen.
- De klap van de coronacrisis is ongekend hard: een terugval van het bbp van 5% of meer in een jaar is, buiten oorlogstijd, nog nooit eerder voorgekomen. Een hogere werkloosheid lijkt onvermijdelijk. Cruciaal voor het herstel is de impact van corona op de wereldeconomie, financiële sector en buitenlandse overheden.

(10)(2e)
Dir. Macro-Eco, Vraagst. en
Arbeidsmarkt
Team (10)(2e)

Kenmerk

	Bbp-groei (%)	
	2020	2021
RAMINGEN		
ABN-AMRO (17 april)	-3,8	2,3
IMF (14 april)	-7,5	3,0
Rabobank (9 april)		
<i>Bij beperkingen t/m juni</i>	-5	4,9
<i>Bij beperkingen t/m september</i>	-14	11
ING (8 april)	-6	Niet beschikbaar
CPB SCENARIO'S		
I: 3 mnd. Beperkingen	-1,2	3,5
II: 6 mnd. Beperkingen	-5,0	3,8
III: 6 mnd. Beperkingen, doorwerking negatiever	-7,7	2,0
IV: 12 mnd. Beperkingen, aanvullende problemen vanuit buitenland en financiële sector	-7,3	-2,7

- De beschikbare scenario's kijken alleen naar de economische gevolgen in 2020 en 2021. De gepubliceerde resultaten van het CPB en de banken doen geen uitspraken over de duur of verspreiding van de pandemie, of over de waarschijnlijkheid van de scenario's. Zij geven slechts aannames over de duur van contactbeperkende maatregelen.
- Ook de ontwikkelingen van het virus en de beperkende maatregelen in het buitenland hebben grote invloed op de open Nederlandse economie. Door beperkende maatregelen elders raken internationale waardeketens verstoord en raakt dit de binnenlandse productie, invoer en wederuitvoer. Tevens

zorgt de virusuitbraak ervoor dat de buitenlandse vraag naar exportproducten terugvalt.

(10)(2e)
Dir. Macro-Eco, Vraagst. en
Arbeidsmarkt
Team (10)(2e)

Advies

- Je kunt aangeven dat steeds meer economische activiteit plaatsvindt binnen de anderhalvemetersamenleving. Je kunt vragen in hoeverre dit in de ramingen meegenomen wordt.

Kenmerk

De mogelijkheden van de anderhalvemeterconomie

Toelichting

- (10)(2e) (Rabobank) presenteert recent onderzoek over de mogelijkheden van de anderhalvemeterconomie.
- Hieruit blijkt dat 38% van het aantal banen in Nederland thuis kan worden gedaan. Voor 46% is buitenshuis werken noodzakelijk, maar is het mogelijk om veilige afstand te houden. Voor 16% van het aantal banen is buitenshuis werken noodzakelijke n is het niet mogelijk om veilige afstand te houden. Er is sprake van grote verschillen tussen sectoren. Regionale verschillen zijn klein.

Advies

- Je kunt de presentatie aanhoren.

Nowcasting en eerste inzichten liquiditeitsbehoefte per sector

- (10)(2e) (ING) geeft een presentatie over de mogelijkheden van nowcasting en eerste inzichten liquiditeitsbehoefte per sector.
- Nowcasting is een methode waarmee de economie in 'real time' gemonitord wordt. Informatie over economische indicatoren zoals het bbp is vaak met grote vertraging beschikbaar, door middel van nowcasting wordt een raming gemaakt van de huidige staat van de economie. ING meet het aantal pintransacties en maakt aan de hand daarvan een inschatting van het effect van de coronacrisis per sector.
- Uit de presentatie van ING blijkt dat er sprake is van grote variatie in impact op de crisis per sector. Uitgaven aan uitgaan, transport, *appearances* en *leisure goods* zijn afgenomen, uitgaven aan bijvoorbeeld *home improvements* zijn toegenomen.

Advies

- Je kunt de presentatie aanhoren.
- Je kunt desgewenst opmerken dat de mate waarin negatieve effecten van de coronacrisis zich vertalen in solvabiliteits- en liquiditeitsproblemen voor bedrijven niet alleen afhankelijk is van de duur en grootte van het effect, maar ook van de buffers die de betreffende bedrijven hebben. Deze buffers verschillen per sector en per bedrijfsgrootte. De mediane solvabiliteit van het kleinbedrijf is in Nederland bijvoorbeeld aanzienlijk lager dan van het grootbedrijf.

Fragiele aanbodketens als rem op opstartmogelijkheden economie

- (10)(2e) (ABN AMRO) geeft een presentatie op fragiele aanbodketens als rem op opstartmogelijkheden economie. Deze presentatie hebben wij niet van tevoren ontvangen.
- Nederland is een kleine, open economie. Ook de ontwikkelingen van het virus en de beperkende maatregelen in het buitenland hebben daarom grote invloed op de Nederlandse economie. Door beperkende maatregelen elders raken internationale waardeketens verstoord en raakt dit de binnenlandse productie,

invoer en wederuitvoer. Tevens zorgt de virusuitbraak ervoor dat de buitenlandse vraag naar exportproducten terugvalt.

Advies

- Je kunt de presentatie aanhoren.

Discussie

- Er zijn geen discussievragen meegegeven. Een relevante vraag is ons inziens hoe slim de noodmaatregelen te gaan "afschalen" en hoe de economen er bijvoorbeeld tegen aan kijken als de steunmaatregelen daarbij meer gericht worden ingezet voor sectoren die de meeste economische waarde vertegenwoordigen.
- Relevant daarbij te benoemen is dat de huidige maatregelen zich met name richten op het behoud van sectoren, waarbij faillissementen worden afgewend en werkgelegenheid wordt behouden. Dit betekent ook dat sectoren overeind worden gehouden die eigenlijk niet competitief meer zijn, bijvoorbeeld omdat hun productiviteit simpelweg te laag ligt om concurrerend te zijn.
- Economen zeggen vaak dat een van de positieve kanten van een crisis is dat er weer een "check" komt op de markt, waarbij de productieve bedrijven blijven en de minder productieve afvallen en weer worden uitgedaagd iets anders te gaan doen (dit heet "creative destruction" in economenjargon).
- Wat we echter ook vaak horen is dat de crisis niet als gelegenheid moet worden aangegrepen om "aan de (10)(2a) te schudden", waarmee bedoeld wordt dat nu gericht wordt ingezet op de minder productieve bedrijven te laten vervallen. Zien de economen dat echter wel zo? En wanneer vinden we dat er met beleid te veel aan de (10)(2a) geschud zou worden?

(10)(2a)
Dir. Macro-Eco. Vraagst. en
Arbeidsmarkt
Team (10)(2a)

Kenmerk